

BOEKBESPREKINGEN EN NIEUWE PUBLICATIES

Van Baerne tot Baarn

door R.J. van der Maal en Y. van den Akker

Toen in 1874 de spoorlijn van Amsterdam naar Amersfoort werd aangelegd heeft de op Soestdijk wonende Prins Hendrik de Zeevaarder er voor gezorgd dat Baarn een station kreeg en dat de meeste treinen daar zouden stoppen. Aldus één van de artikelen uit het lustrumboek van de *Historische Kring Baerne* dat eind vorige jaar is uitgekomen. Het bovenvermelde voorval toont nog eens de belangrijke plaats in de Baarnse geschiedenis aan van zowel de spoorlijn naar Amsterdam als ook van het paleis op Soestdijk.

Het boek, dat is uitgebracht ter viering van het vijfde lustrum van de kring en dat als titel meekreeg "Van Baerne tot Baarn", presenteert een veertigtal korte artikelen en verhalen die uiteraard allen op het vroegere en huidige Baarn betrekking hebben. Ruim dertig auteurs hebben aan het lustrumboek meegewerkt. De redacteurs kozen voor een biografische aanpak. De verhalen staan ieder op zich zelf maar door ze tot vier themagroepen te rangschikken en binnen elke groep een chronologische volgorde aan te houden, ontstaat toch een zekere samenhang. De vier thema's zijn *De ontwikkeling van de plaats Baarn*, *Huizen en plaatsen*, *Groepen en verenigingen* en *Personen*. Meer dan de helft van de artikelen en verhalen waren al eens eerder gepubliceerd, meestal in *Baerne*, het huisorgaan van de historische kring. Door deze artikelen in een bredere context te herhalen kregen ze toch een nieuwe en frisse betekenis.

Het eerste thema over de ontwikkeling van Baarn gaat terug tot de middeleeuwen en eindigt met de groei van het dorp in de twintigste eeuw. Er zijn veel parallellen met de ontwikkeling van Hilversum. De grote invloed van de spoorlijn en de ontsluiting voor Amsterdammers is al even aangeeft. In tegenstelling tot Hilversum kende Baarn niet of nauwelijks een industrie. Het dorp was vanouds een agrarische gemeenschap die later werd verrijkt met villa's, villawijken en vermogende fo-

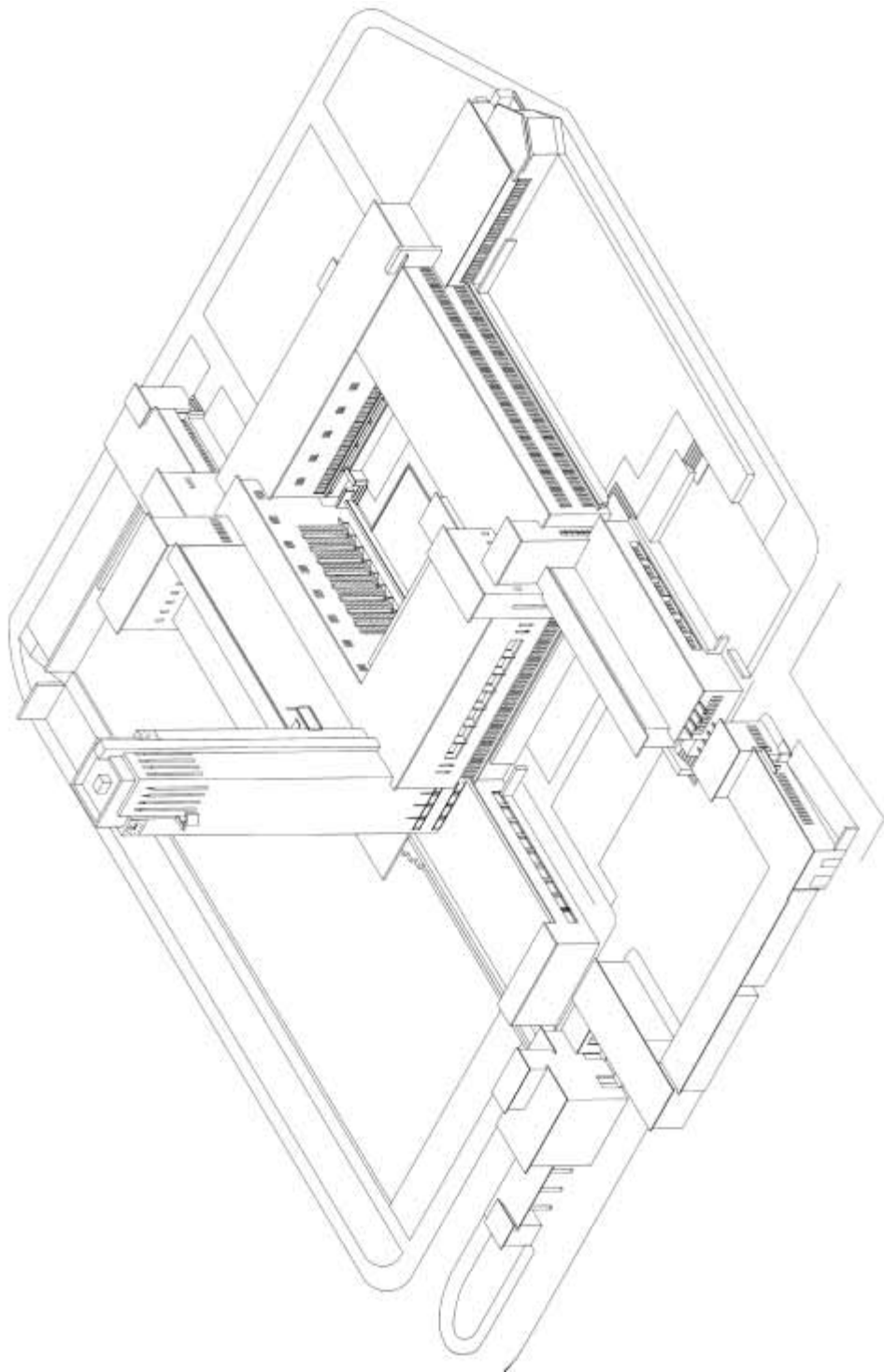
renzen. De nabijheid van "royalty" heeft Baarn altijd iets deftigs gegeven.

De verhalen gegroepeerd binnen de drie volgende thema's zijn onderhoudend verteld en licht anecdotisch van aard. Buitens, villa's en parken komen uitvoerig aan bod. Enkele namen? Kasteel Groeneveld, villa Veltheim, Cantonspark, villa Eemoord en paleis Soestdijk. Als smaakmakende Baarnse persoonlijkheden worden in het boek gememoreerd burgemeester Pen, Lodewijk van Deyssel, de graficus M.C. Escher, maar ook de behanger/stoffeerder Arend Posthuma en mejuffrouw Hendriks, het tweede dienstmeisje van de familie Hoppe. Hilversummers hebben misschien persoonlijke herinneringen aan het eveneens beschreven Baarns Lyceum dat in de hele regio een zekere faam had.

Degenen die het fraaie villadorp Baarn een warm hart toedragen zullen dit lustrumboek met groot genoegen doorbladeren en vele verhalen aantreffen die hun interesse hebben. Het boek is goed uitgevoerd in een stevige harde kaft. De meeste illustraties zijn uiteraard in zwart/wit maar schilderijen en plattegronden zijn nogal eens in kleur uitgevoerd en dat geeft het boek extra cachet. Op 19 november jongstleden heeft de voorzitter van de historische kring het eerste exemplaar van het boek aan de burgemeester van Baarn aangeboden. *Albertus Perk* wil de Baarnse zustervereniging met de uitgave van dit lustrumboek van harte complimenteren.

Van Baerne tot Baarn / Red. R.J. van der Maal en Y. van den Akker.: Baarn, Historische Kring Baarn, 1999, 304 p., ill., met index. Te bestellen door overmaking van f39,95 + f7,50 verzendkosten op gironummer 41.92.133 ten name van de penningmeester, onder vermelding van "Van Baerne tot Baarn". ISBN 90-901-3232-5

AS



Perspectieftekening van het Hilversumse raadhuis vervaardigd op basis van de originele bouwtekeningen.

Honderd jaar Nederlandse architectuur 1900-2000, tendenzen en hoogtepunten

Redactie S. Umberto Barbieri en Leen van Duin

Dit boek heeft tot doel *om na te gaan vanuit welk referentiekader architecten in de afgelopen honderd jaar hun vak hebben uitgeoefend*. Na een korte beschrijving van de vijf hoofdstromingen in de architectuur, hun maatschappelijke betekenis en hun perspectief in het internationale kader, geeft dit boek een documentatie over de twintig bouwwerken die voor de Nederlandse architectuur in de 20e eeuw illustratief geacht worden. Interessant voor Hilversum is dat daar Sanatorium Zonnestraal en het Raadhuis toe gerekend zijn. Elke documentatie gaat deskundig in op de architectonische en technische facetten van het desbetreffende bouwwerk. Vooral bijzonder zijn de plattegronden en ruimtelijke tekeningen die op het originele tekenmateriaal gebaseerd zijn en de details van het bouwwerk weergeven.

Het boek is een *must* voor allen die in architectuur en vooral in jonge monumenten zijn geïnteresseerd. Een kennelijk royale subsidiëring heeft een prijs van f99,50 mogelijk gemaakt. In het Streekarchief (SAGV) is een exemplaar voor raadpleging beschikbaar.

Honderd jaar Nederlandse architectuur 1900-2000, tendenzen en hoogtepunten / Redactie S. Umberto Barbieri en Leen van Duin. – Uitgeverij SUN: Nijmegen, 1999, 379 p., ill., uitvouwbare tekeningen. Met als losse bijlage Kalendarium van de Nederlandse Architectuur. Prijs f99,50 ISBN 90 61 68 6849

AS

Lustrumboek Albertus Perk, september 2000

In de maand september van dit lustrumjaar zal ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van onze vereniging een boek gepubliceerd worden over **Buitenplaatsen in Hilversum**.

Gedurende de 17e, 18e en 19e eeuw is in Hilversum een 20-tal buitenplaatsen en landgoederen tot stand gebracht die voor de ontwikkeling van ons dorp van grote betekenis geweest zijn. Veel van die buitenplaatsen zijn inmiddels verdwenen en leven alleen nog voort in de namen van

straten (Birkenheuvelweg), plantsoenen (Bosje van Zeverijn) of simpelweg alleen in de herinnering. Twaalf auteurs van Albertus Perk hebben bijna een jaar besteed aan onderzoek naar de geschiedenis van die buitenplaatsen. Het komend voorjaar worden hun bevindingen in een boeiend en rijk geïllustreerd boek van ongeveer 200 bladzijden samengebracht. Er zal veel nieuw materiaal gepubliceerd worden. Om u een idee te geven van wat er bij een dergelijk onderzoek komt kijken vatten wij hier de richtlijnen samen waarmee de onderzoekers/auteurs een jaar geleden aan de gang zijn gegaan: de uitgangspunten voor het onderzoek, de inhoud van het boek en de geraadpleegde bronnen.

Uitgangspunten voor het onderzoek

1. oorspronkelijk onderzoek naar landgoederen waarvan weinig bekend is en waar niet of nauwelijks over is gepubliceerd
2. beschrijving van van 2 à 3 landgoederen als voorbeelden van de verschillende ondergenoemde ontwikkelingstypen:
 - a. 17e / 18e-eeuwse landgoederen
Einde Gooi
Loosdrechtse Bos/Pampahoeve
Hilveroord/Hoorneboeg
 - b. 19e-eeuwse landgoederen ontstaan op heide als vervolg op de heideveiling door Domeinen (1837)
Zwaluwenberg
Heidepark / Monnikenberg / Anna's Hoeve
Birkenheuvel
 - c. 19e-eeuwse landgoederen op de engen
Hoogt van 't Kruis
Lindenheuvel en Vogelenzang
Nieuweroord
3. Onderzoek per landgoed richt zich op:
 - a. ontstaan en ontwikkeling van het landgoed als geografische eenheid, d.w.z.: aankopen, delingen, grenswijzingen, tuinontwerpen, architectuur huis en bijgebouwen.
 - b. bewoningsgeschiedenis: personen / families, genealogische gegevens, maatschappelijke betekenis.

Inhoud van het boek

1. Inleiding over het ontstaan en de ontwikkeling van landgoederen in het Gooi / Hilversum in het algemeen

2. Overzicht van verdwenen en bestaande landgoederen in Hilversum met korte typering / weergave van bekende gegevens over ontstaansperiode, de omvang en de huidige situatie
3. Artikelenreeks betreffende afzonderlijke landgoederen, gebaseerd op bovengenoemde verdeling in periode / type.

Archiefbronnen

1. Notariële archieven. Die van Hilversum berusten bij het Streekarchief (1719-1905). Het is niet gezegd dat aan- en verkopen, boedelscheidingen van Hilversumse onroerende goederen zijn verleden door Hilversumse notarissen. Vaak was woonplaats van koper of verkoper bepalend voor notariskeuze. Dit en het feit dat er slechts chronologische repertoria (inhoudsopgaven) zijn maakt het onderzoek in deze archieven een tijdrovende zaak. Voor het oud-notarieel archief is wel een kaartsysteem op onder meer comparanten, goed (toponiem), e.d. aanwezig in Haarlem bij het Rijksarchief. Raadpleegbaar na voorafgaande afspraak.
2. Verpondingsregisters bebouwde en onbebouwde eigendommen. (1730/1734 – 1778 / 1811) in archief dorpsbestuur Hilversum bij Streekarchief.
3. Oud-rechterlijke archieven Hilversum (1766-1811). Bevat eigendomsoverdrachten van onroerende goederen (transporten) te Hilversum voor schout en schepenen. Overdracht van eigendom gebeurde wel verplicht voor het gerecht van de plaats waar het goed ligt. Alleen chronologisch geordend, geen index op goed, koper / verkoper.
4. Kadastrale kaarten (1824-1982) en OAT (oorspronkelijke aanwijzende tafel) (1832) van Hilversum. Het Streekarchief heeft de microfiches hiervan besteld bij het Rijksarchief Noord-Holland.
5. Aanvullende aanwijzende tafels der grondeigenaren en gebouwde en ongebouwde eigenaren, kadastrale secties A-I (c. 1843-1c. 1863) in archief dorpsbestuur Hilversum bij Streekarchief.
6. Stukken betreffende de heideverdelingen en heideveilingen (1836-1847) in archief dorpsbestuur Hilversum en in persoonlijk archief Albertus Perk bij Streekarchief.

Publieke Verkoop

op **Zaterdag 6 Juni 1885**, des middags ten 12 ure, in het Hôtel **DE GOUDEN LEEUW** te Hilversum, ten overstaan van de Notarissen **K. J. PERK** te Hilversum en **G. RUIJS** te Amsterdam, door den Makelaar **A. VAN DER HELDEN**, van:

**63 Hectaren uitmuntend
EIKENHAKHOUT,
en zware Dennenbosschen,
met daarop staande GEBOUWEN,
doorsneden met LANEN, beplant met op,
gaande BEUKEN en SPARRENBOOMEN-
alles gelegen onder de Gemeente
HILVERSUM,**

aan den Straatweg van Hilversum op Utrecht, genaamd **DE ZWALUWENBERG**, belend ten noorden de Heeren Corver Hooft en Dibbits, ten oosten de Heeren Hengst en Insinger, ten zuiden de scheiding tuschen Hilversum en Maartensdijk en ten westen de Straatweg van Hilversum op Utrecht, uitgenummerd in 9 perceelen, dagelijks te bezichtigen op aanvraag bij den aldaar wonenden Opzichter **P. VAN SCHERPENZEEL**, alwaar een kaart van de te veilene perceelen zal ter visie liggen.

Inmiddels **UIT DE HAND TE KOOP** en Catalogussen met kaart en omschrijving te verkrijgen. Te bevragen bij bovengenoemde Notarissen en **A. VAN DER HELDEN**, Makelaar te Baarn.

Buitenplaatsen in Hilversum wisselden regelmatig van eigenaar. De buitenplaats De Zwaluwenberg, gelegen aan de Utrechtseweg tussen Hilversum en Hollandse Rading werd in 1885 door de toenmalige eigenaar Jan Daniël Ruijs te koop aangeboden. Deze advertentie in De Gooien Eemlander van 31 mei 1885 geeft een aardige beschrijving van hoe die buitenplaats er toen uitzag. De percelen ten westen van de spoorlijn Utrecht naar Hilversum zijn toen in handen gekomen van de familie Copijn, bekende tuinarchitecten en boomkwekers. Het deel ten oosten van de spoorlijn kreeg H.A. Insinger en W.J. Lagerweij als nieuwe eigenaren.

7. Bevolkingsregisters Hilversum (1850-1939) bij Streekarchief. Raadpleegbaar op achternaam hoofdbewoner.
8. Wijkregisters (1850-1920) bij Streekarchief. Raadpleegbaar op straat en huisnummer met gegevens over hoofdbewoner.
9. Divers kaartmateriaal.

De Hilversumse Draadloze Omroep: Het jaar van de Radiocommissie-Ruijs, weer geen nationale omroep: tweede halfjaar 1926 / Herpen, Jan J. van. – dl. VI – Hilversum, Flanor, cop. 2000. – 180 p. Niet in de handel.

'En al beschouwen alle broeders mij als den verloren broeder': de familiecorrespondentie van en over Ferdinand Domela Nieuwenhuis: 1846-1932 / Altena, Bert (verzameld en gepresenteerd door); m.m.v. Rudolf de Jong. – Amsterdam: Stichting F. Domela Nieuwenhuis-Fonds, cop. 1997. – 716 p.: ill. Prijs f89,90

Domela Nieuwenhuis woonde vanaf 1903 in Hilversum en overleed hier op 18 november 1919.

Hilversum zoals het was

In januari verscheen de vierde aflevering van de serie die door uitgeverij Waanders aan de laatste honderd jaar van geschiedenis van Hilversum is gewijd. Wij berichtten al eerder over deze serie. Het januari-nummer heet '100 jaar schrijvers en dichters' en is van de hand van ons redactielid Eddie de Paepe. Het vijfde nummer verscheen in februari en was getiteld '100 jaar een eigen huis'. Irmgard van Koningsbrugge tekende voor de tekst. Het maartnummer draagt als titel 'Radio en televisie'. Stefan Rutten, de auteur, schreef al vaker over dit onderwerp en werkt regelmatig mee aan producties van het Omroepmuseum/NAA. Elke aflevering kost f7,95 en is verkrijgbaar bij boekhandels en kiosken in Hilversum.